

VERES TAMÁS NÉ (KISS KATALIN): AZ APÁM KABÁTJA

Koromsötét éjszaka volt. Sötét, súlyos felhők borították az eget. Az ősz elterpeszkedett a tájon, végleg elsöpörte a nyár nyomait. 1956. november 5-e volt.

– Elmegyek – mondtam halkán. Nem láttam az anyámat, mert sötét volt, de tudtam, a szeme bepárásodik, és vékony, kis, agyondolgozott keze megrebben az ölében, mint egy madár. A csend elterpeszkedett a sötét szobában. A bútorok körvonalai egy pillanatra kirajzolódtak. Egy teherautó ment el a ház előtt, fénye egy pillanatra bevilágított. Újra sötét lett.

– Gyere velem.

– Nem mehetek, megvárom apádat! Te menj, ott biztonságban leszel!

Az ott szó bizonytalanul remegett a levegőben. Azt sem tudom, hová megyek? Ott minden idegen lesz, még én is. Valahogyan már most hiányzik minden, pedig még el sem mentem. Hiányozni fog a kapu mellett az orgonafa, az öreg ajtó nyikordulása, a folyó kék szalagja, a napfény, ahogyan játszik a víz tükrén. Pedig ugyanaz a nap süt ott is. Ott valahol, ahová megyek.

– Gyere velem, anya! – elképzelttem, ha itt hagyom, naptalanná válnak a napjai, a csend körülöleli, és a várakozás tölti ki minden percét. Apára is vár még. Apám német és angol nyelvet tanított a gimnáziumban. Haza sem tudott jönni a háború végén. Egy bizottság ellenőrizte a hazatérő katonákat, még a pályaudvaron.

– Adja ide az iratait. Igazolja magát.

– Maga a jobb oldali sorba megy.

– Én haza megyek.

– Oda megy, ahová mondjuk! – mordult rá a tiszt, és fegyvert fogott az apámra.

A kabátját odaadta a mögötte állónak, hogy jutassák el hozzánk. Így adott életjelet magáról. Őt elvitték, valószínűleg Kistarcsára gyűjtőtáborba, majd Brassóba, és onnan több ezer társával együtt a Szovjetunióba, munkatáborba. Azóta nincs semmi hír róla.

– Menj, indulj! Most még sötét van, most még biztonságosan elindulhatsz. – Anyám hangja most szinte parancsoló volt. Mint gyerekkoromban.

Felugrik, olyan a mozdulata, mintha sokkal fiatalabb lenne. Egy papírba csomagol valamit.

– Vidd magaddal. Vedd fel ezt a kabátot, az apádé volt. Legalább melegít. Indulnod kell. Ne búcsúzz, csak menj, ne nézz hátra. Vajon tudja, mi történt október 25-én?

Beszédet mondtam a többi egyetemistának. A párom ott állt mellettem. Hirtelen sorozatlövést adott le valaki. A lövés őt találta el. Aztán még egy lövés süvített el mellettem, de nem talált el. Csak ennyit mondott még a szerelmem.

– Szeretlek, mindig is szerettelek.

Egyre vértelenebb lett a szája. Behúztuk egy kapu alá, de már nem élt. Rohantam az anyjához, hogy baj van. Mint egy filmen rögzültek bennem a mozdulatok. Az anyja jajongva ölelte meg, teljesen összeguborodott, ahogyan odatérdelt mellé.

– Anya, elmegyek.

– Indulj! – Hirtelen átölel az anyám. Érzem a szívverését.

Nagyon sötét van. Nappal a tankok felszántották a macskaköves utat, a kövek egymás után fordultak ki ezeréves helyükről. Megbotlok bennük. Sietnem kell. Az apám kabátja a bokáig ér. Hányan indultak el vajon ezen az éjszakán? Az eső elered, a sapkám már átázott, és az apám kabátja magába szívja a vizet. Érzem, egyre nehezebb. Már dereng, amikor a gyülekezőhelyre érek. A teherautó ponyvája alatt hallgatagon ülnek szorosan egymás mellett az emberek. Az álmatlanság mély karikákat rajzol az arcokra. Egy fiatal pár ül a teherautón, mindkettőjük vállán alszik egy-egy kisgyerek. Ők is útra kelnek. Mindenki maga elé néz, nem beszélgetnek, a csendet csak a gyerekek szuszogása töri meg. Megfogom a kapaszkodót, ami segítségével én is fellepek a platóra. Én sem nézek senkire. A teherautó már zsúfolásig teli van emberekkel. Már nem férnek el többen. Végre elindul a kocsí. A köd szürkévé varázsolja a reggeli derengést. Nem lehet látni semmit. Nem lehet tudni semmit. A kisgyerek felsír az anyja karján. Éhes. Az anyja nem hozott magával semmit, csak a gyereket és egy palack vizet. Megnézem, mit adott nekem az anyám. A csomagban két alma és három pogácsa volt. Átadom a fiatalasszonynak. Nemet int a fejével, de a keze nyúl a csomag után. Nagyot fékez a teherautó, majd megáll. A vezető kiszáll.

– Itt van az út vége. Néhány métert tesznek ebben az irányban, és átlépték a határt. Odaát már várják magukat.

Lassan álmatagon kászálódnak le az emberek. Közömbösnek tűnnek, a lépéseik tétovák. Lassan vánszorognak, mintha minden lépés nehéz lenne. Az apám kabátja nagyon nehéznek tűnik. Szinte húz a föld felé. Az emberek szétszélednek. Én egy bozótos részhez érek. A sűrű ágak belekapaszkodnak a kabátba, nagyon lassan haladok. Az arcomba vág egy ág, ami felséríti azt. Végre kértem a bozótosból, de itt meg beleragadok a sárba. Nem tudom, mióta megyek már, éhes és szomjas is vagyok. Már délutánra jár az idő, talán eltévedtem. Most meg az eső is eleredt. Hangokat hallok, már este van. A felhők szürkén, rongyosan lógnak a levegőben. Apám kabátja már tiszta sár. Hirtelen emberek vesznek körül. Nem értem a beszédüket, pedig beszélem a német nyelvet. A kimerültségtől csak a hangok értek hozzám, az agyam nem fogta fel a szavakat. Azt érzem, segíteni akarnak. Valaki egy szendvicset ad a kezembe, van, aki a termoszból meleg teát önt. Autóval visznek valahová. Ez a gyűjtőhely. Itt osztják szét az embereket, ki hová fog menni. Hosszú sor, várni kell. Most már én kerülök sorra.

– Kérem az irataid – a magyar tolmács szinte már gépiesen mondja. Sok a menekült.

– Add ide a kabátod, kapsz egy másikat, ami tiszta és a mérete is jó rád.

– Ezt nem adhatom. Apámé volt – a kabát kétszer körülérne, és majdnem a földig ér.

– Azért csak vedd el ezt a kabátot, így le tudod váltani, hiszen az apukádé teljesen átázott.

Megmutatják a zuhanyozót, ahol tisztálkodni lehet és a matracom, ahol le tudok pihenni. Nagyon fáradt vagyok, mégsem jön álom a szememre. Zakatolnak a gondolataim, képek tűnnek elő a lehunyt szemhéjam mögött. Az elmúlt jó pár nap

eseményei. Nem tudok elaludni. Esni kezd a hó, és hideg szél fúj. Hordja, kotorja a havat, rázza, tépázza a fákat. A csupasz ágak hajladoznak, sírnak a szélben. A táborban meleg van. Többnyire nézek ki az ablakon és várok. A kabát zsebében egy Mária-képet találtam. Mária Magyarország védőszentje. Magyarország Mária országa. Az apámmal volt ez a kabát és ez a kép, akkor is, amikor...

– Már lezárták a határt – a szomszéd matracon szólal meg egy fiatal nő, aki altatni próbálja a kisgyerekeit. A hangja síróra sikeredett, pedig látszott rajta, hogy uralkodik a vonásain.

Az osztrákok 1957. január 15-én lezárták a határt, a magyar kormány pedig elrendelte az osztrák–magyar határ újbóli elaknásítását.

Nehéz út volt visszafelé, de hazajöttem. A határon golyók süvítettek el mellett. Elfogtak. Amikor hoztak Budapestre, láttam a rommá lett házakat, a tankok nyomait az utcákon. Sírtam. Már lassan tavaszodik, ez a második tavasz, amit itt töltök. A nyár is beköszöntött már, mire elvittek kihallgatásra. A férfin egy fekete bőrkabát volt. Fényes, fekete csizmát viselt.

– Milyen nyelven beszélsz?

– Csak magyarul beszélek – a hazug szó önkéntelenül csúszott ki a számon.

– Hazudsz! – ordította, közben nyál fröccsent az arcomba. Olyan közel tolta az arcát, hogy láttam a gyűlölettől eltorzult arcát, és éreztem a pálinka gőzét a leheletén.

Az első ütés ekkor ért. Ökölrel az arcomba vágott. A vér a számba csorgott, éreztem az édeskés ízét.

– Kémkedni jöttél vissza!

– Nem vagyok kém. A hazámban szeretnék élni.

– Már az apád is kém volt! Angol- és némettanár. – A hangja rekedt volt és gúnyos.

Ekkor ért az első rúgás. Földre zuhantam, és megpróbáltam védeni magam. Hatalmas rúgás érte a fejem. Aztán nem emlékszem semmire. Most itt, a cellámban ébredtem. A nap besüt a rácsok között. Jólesik a napsugár, mozdulni nem tudok. Mindenem fáj. Egy madár repül el a kéklő messzeségben, kitarja hatalmas szárnyait. 1958 júniusa van, de azt nem tudom, hanyadika.

Takaróm nincs, az apám kabátjával takarózom. Meleg van, de én mégis fázok. Csak az eget látom a rácsos ablakon keresztül, amin besüt a nap. A zárkatársam fölé hajol.

– Jól megvert az az állat. – Halkan beszél. Együttérzés van a hangjában.

– Kivégezték őket – mondja még, és nagyon szomorú a hangja.

Nem kérdezem meg, kiket, mert pontosan tudom. Az őr benéz a cellába, és csak annyit mond:

– Kuss legyen.

Mit tehettek velük, ha engem is megkínzottak, csak azért, hogy visszatértem a hazámba. Mit tettek akkor övelük? A kérdés beleragadt a gondolataimba. Nem kellett félelmet bennem, inkább erőt adott. A kihallgatás során rám mért ütések, rúgások daccá kovácsolódtak bennem, ami védte a hitemet. Hitemet a szabadságban.

VERES TAMÁS NÉ (KISS KATALIN): AZ APÁM KABÁTJA

Már nem vittek el többet kihallgatásra. Várom, mikor hoznak ítéletet. Talán a következő tárgyaláson. Az édesanyám csak azután látogathat meg.

– Van valami mondanivalója az ítélelehozzátal előtt? – kérdezte a bíró, és az orrára igazította a szemüvegét.

– Igen, bíró úr. Megvetek mindenféle erőszakot. Mindegy, hogy keletről vagy nyugatról jön, vagy a föld másik feléről, mindegy, az erőszaknak mindig áldozatai vannak. Magyarország a hazám, itt vannak a gyökereim, és én itt kívánok élni.

– Ezt nem tudta előbb? Mielőtt elhagyta az országot?

– Amikor meghallottam, hogy lezárták a határt, tudtam, hogy vissza kell jönnöm. Hogy itthon élhessek, hiába lennék a föld másik részén szabad, ide vágynék mindig. Nekem a szabadság itthon kell!

– Elég! – mondta a bíró ellentmondást nem tűrően.

Azután felolvasta az ítéletet. A feszültség dobol a dobhártyámon, mintha a szívem itt lüktetne a fülemben. Nem is értem a paragrafusokat. Az egyetemet nem folytathatom, a büntetés letelte után sem. Osztályidegen vagyok. Hét évre ítéltek.

Nem leszek ennek a rendszernek soha a kiszolgálója. Nem leszek párttag soha. Talán egyszer ki tudok menni, és meglátogathatom az igaz magyarok sírját, akik hittek a szabadságban. Hittek az életük árán is. Ezt a vágyat egy nemzetből nem lehet megfélemlítéssel kiirtani, mert ott él az emberek szívében.

1989. június hó 16-a van. A Hősök terén állunk a tengernyi tömegben a férjemmel és a fiammal. Tavaly még könnygázzal és gumibottal felszerelt rendőrök kergették szét bennünket. Kimegyünk utána a régi szerelmem sírjához. Emlékezem rájuk, és a szabadság ízére, amit 1956 októberében éreztem.

(A mű a *Mai szívekben 1956 forradalma* című pályázatra érkezett.)

